

Motion till riksdagen 2021/22:440

av Jessica Thunander m.fl. (V)

Ett fungerande postväsen i hela landet

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Postnord i uppdrag att ge god service av likvärdig kvalitet till alla enskilda privatpersoner och företag i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör ge Postnord i uppdrag att avbryta genomförandet av varannandagsutdelning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur en ökad återreglering av postmarknaden för att stärka den samhällsomfattande posttjänsten kan genomföras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda och snarast återkomma med förslag om hur den samhällsservice som postverksamheten ska vara kan utvecklas och förbättras och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda och återkomma med förslag på hur svenska posten kan separeras från den danska och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen genom ägarstyrning och uppförandekod bör se till att Postnord har ett tydligt beställansvar i sina transportupphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen genom ägarstyrning bör se till att Postnord antar skarpa miljö- och klimatmål, följer upp dem samt tar fram en handlingsplan som styr mot dessa mål och tillkännager detta för regeringen.

2 Ett fungerande postväsen i hela landet – inte bara i storstäderna

En fungerande posthantering har länge varit grundläggande för vårt samhälle. Genom hundratals år har Sveriges brevbärare troget levererat post och paket till alla, vare sig adressen varit i en fjällby utanför Gällivare, ett hyreshus i Sundsvall eller en stuga i Gullspång. Nu kan det hända att folk på landsbygden själva får ta bilen och köra eller cykla långa avstånd för att hämta sin post.

Postnord har visserligen fortfarande ett samhällsuppdrag och en lagstadgad skyldighet att dela ut post till alla hushåll i hela landet – men utan att få något statligt stöd. Avregleringsexperimentet där privata aktörer inte har denna skyldighet utan kan plocka russinen ur kakan och enbart etablera sig där det går att göra en vinst, oftast i storstäderna, har gått för långt. Dessutom tolkar Postnord ett EU-direktiv så att de inte får föra över vinster från paketdelen till brevförändelsedelen. Denna slutsats är dock omtvistad. Rättsläget bör utredas ordentligt och vid behov ändras så att Postnord kan använda sig av korsfinansiering när så krävs. Den servicenivå vi medborgare förväntar oss och kräver stämmer inte överens med finansieringen. Det riskerar att slå hårt mot dem som är beroende av postservicen och inte minst mot landsbygdens behov.

Att en tidigare borgerlig regering i sin privatiseringsiver slog ihop det svenska postföretaget med det danska har inte hjälpt upp situationen. Sverige har i och med hopslagningen inte full kontroll över sin postverksamhet. Vänsterpartiet anser att regeringen ska utreda hur en separation ska göras på ett bra och organiserat sätt. Det i sig kommer inte att lösa alla problem, men det skulle ge oss bättre kontroll och möjligheter och risken att vi får finansiera delar av den danska postverksamheten skulle försvinna.

Vårt sätt att kommunicera är under snabb förändring. Mycket görs över internet, och det är möjligt att brevförändelser inte kommer att behövas i framtiden. Men där är vi inte än, och det kommer sannolikt att dröja. Bredbandsutbyggnaden har avstannat när den nått ställen i landet där det inte finns en vinst att göra för de privata bolagen. Alla har inte tillgång till eller av andra anledningar möjlighet att nyttja digitala tjänster. Dessutom fyller postservicen även andra funktioner än enbart brevutdelning i många delar av landet, exempelvis genom lantbrevbäringen.

Det är dags för oss alla att börja diskutera vår inställning till posten och dess funktion i vårt samhälle. Ska vi ha ett postväsen som fungerar i hela landet, alla vardagar, året runt eller vill vi ha ett postväsen främst för storstäderna? Är posten en grundläggande, gemensam infrastruktur eller ska den vara en privat marknad för vinstdrivande företag och bestå av parallella distributionssystem i städerna och privata monopol vars vinster finansieras med skattemedel i resten av landet?

För oss i Vänsterpartiet är svaret självklart. Vi menar allvar med att posten ska fungera över hela landet – och då menar vi verkligen hela landet – med hög kvalitet för alla invånare och företag, inklusive på landsbygderna.

Därför måste samhället återta kontrollen över posten, och om det behövs måste staten gå in med resurser för att en fungerande posttjänst av god kvalitet ska finnas tillgänglig för alla användare.

3 Likvärdig postservice i hela landet

En fungerande postverksamhet är en del av den grundläggande samhällsservicen. Många företags verksamhet är helt beroende av en hög och jämn nivå på postservicen. Om detta inte kan garanteras missgynnas företagen i landsbygder, och många arbetstillfällen kan gå förlorade.

Regeringen bör ge Postnord i uppdrag att ge god service av likvärdig kvalitet till alla enskilda privatpersoner och företag i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Postnord ska fortsätta med femdagarsutdelning

Enligt postlagen ”ska den samhällsomfattande posttjänsten uppfylla kraven att det varje arbetsdag och minst fem dagar i veckan, utom under omständigheter eller geografiska förhållanden som tillståndsmyndigheten bedömer utgör skäl för undantag, ska göras minst en insamling och minst en utdelning av postförsändelser”. Regeringen får meddela föreskrifter om vilka tjänster som ska ingå i den samhällsomfattande posttjänsten och på vilket sätt kravet enligt första stycket 1 på utdelning av postförsändelser ska fullgöras. Postnord har, av ekonomiska skäl, dragit ner på antalet utdelningsdagar, trots lagtexten. Detta riskerar att slå hårt mot landsbygder. På många ställen i landet är man beroende av en fungerande postgång. Vi ser att digitaliseringen så småningom kommer att minska detta beroende, men där är vi inte än. Postservicen är en grundläggande infrastruktur och samhällsservice som ännu behöver vidmakthållas. Vänsterpartiet har förståelse för Postnords ekonomiska situation, men anser att varannandagsutdelning inte är en lösning.

Dessutom planerar Postnord en ny, avgiftsbelagd tjänst som skulle innebära att man kan få ett brev utdelat nästa vardag mot en extra kostnad. Brevbärarna kommer att köra hela sina rundor – men hoppa över hälften av brevlådorna och bara köra förbi. Det finns ingen eller mycket liten miljövinst och liten tidsvinst i förslaget. Den som kan betala mer får en bättre samhällsservice trots att posten borde vara en samhällsservice för alla på lika villkor.

Varannandagsutdelningen ger också effekter gällande tidningsprenumerationer, då många, speciellt i landsbygd, får sin tidning med posten. Detta är inte minst en demokratifråga.

Regeringen bör skyndsamt ge Postnord i uppdrag att avbryta genomförandet av varannandagsutdelning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Postnords samhällsuppdrag

Postnords samhällsuppdrag består främst av befordran av brev och paket som väger under 20 kg. Egentligen innebär uppdraget utdelning och upphämtning av brev och paket alla helgfria vardagar, men p.g.a. vikande volymer och därmed försämrad ekonomi har man börjat införa en modell med varannandagsutdelning. Antalet brev som skickas i Sverige har sedan millennieskiftet halverats, och det är svårt att få ihop ekonomin i brevet utdelningen, speciellt som Postnord ska ses som en kommersiell verksamhet bland andra

– trots sitt omfattande samhällsuppdrag som företaget inte får något statligt stöd för. Detta gör att samhällsuppdraget kringskärs allt mer, exempelvis genom varannandagsutdelning, kraftigt höjda porton och att lantbrevbäringens uppdrag urholkas.

Den ekonomiska situationen beror också mycket på avregleringen av marknaden. Privata bolag, utan samhällsuppdrag, tillåts plocka russin ur kakan. Den verksamhet som drabbas främst är postservicen i landsbygder. Femdagarsutdelningen behövs fortfarande och lantbrevbäringen behöver bibehållas och utvecklas, inte minst eftersom bredbandsutbyggnaden avstannat och digitala tjänster fungerar dåligt på många ställen.

En utredning av finansieringen av postens samhällsuppdrag (dir. 2020:101) har tillsatts och Vänsterpartiet välkomnar detta och ser fram emot att ta del av utredningens förslag. Det är dock inte tillräckligt då det inte kommer att utredas vad som bör ingå i samhällsuppdraget och hur detta kan utvecklas och förbättras, vilket behöver tydliggöras.

Många av problemen har sin grund i privatiseringen av marknaden och sammanslagningen med den danska posten samt avkastningskravet. Postväsendet behöver återregleras och återfå ett tydligt samhällsuppdrag.

Regeringen bör utreda hur en ökad återreglering av postmarknaden för att stärka den samhällsomfattande posttjänsten kan genomföras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör utreda och snarast återkomma med förslag om hur den samhällsservice som postverksamheten ska vara kan utvecklas och förbättras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Sammanslagningen av svensk och dansk post

En sammanslagning av Posten AB och Post Danmark A/S genomfördes 2009. Sedan 2011 heter den nya koncernen Postnord. Postnord ägs till 40 procent av den danska staten och till 60 procent av den svenska staten.

Det finns många anledningar till att denna sammanslagning var olycklig. Inte minst har svenska staten fått gå in med pengar för att täcka förluster i Danmark, och risken finns att det händer igen. Det togs heller ingen hänsyn till de stora skillnaderna i förhållanden och förutsättningar i de två geografiskt mycket olika länderna. Postinfrastrukturen är en viktig, grundläggande infrastruktur i ett land.

Regeringen bör utreda och återkomma med förslag på hur svenska posten kan separeras från den danska. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Beställaransvar vid transportupphandlingar

Enligt SVT:s granskning om olaglig cabotagetrafik har Postnord anlitat åkerier som inte har följt regelverket och bötfällts för detta. Vänsterpartiet finner detta anmärkningsvärt och anser att de statliga bolagen bör föregå med gott exempel i det sociala och miljömässiga ansvarstagandet. Det minsta man kan kräva är att bolagen åtminstone följer gällande lagar och regelverk i sin verksamhet, men både ambitionsnivån och standarden bör vara högre. Därför behövs en uppförandekod som främjar socialt och ekologiskt hållbara transporter inom Postnords verksamhet.

Regeringen bör genom ägarstyrning och uppförandekod se till att Postnord har ett tydligt beställansvar i sina transportupphandlingar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Skarpa miljö- och klimatmål

Vänsterpartiet vill att de offentligt ägda företagen går före i klimatomställningen. Därför bör transportsektorns etappmål om minskning av koldioxidutsläpp med 70 procent till 2030 vara en lägstanivå för statliga företag, Postnord inkluderat. Vänsterpartiet ser positivt på att bolaget har en uttalad ambition att ”ta sikte mot ett fossilfritt 2030”, men ambitionen måste förverkligas genom skarpa klimatmål som årligen följs upp och med en handlingsplan för att nå dessa. Klimatmålen behöver kombineras med skarpa miljömål; t.ex. kan en storskalig användning av biobränslen utgöra ett hot mot den biologiska mångfalden. Postnords klimat- och miljömål bör omfatta både upphandlade transporter och transporter i egen regi, terminalverksamhet och alla bolagets stödverksamheter oavsett om de är upphandlade eller utförs i egen regi.

Regeringen bör genom ägarstyrning se till att Postnord antar skarpa miljö- och klimatmål, följer upp dem samt tar fram en handlingsplan som styr mot dessa mål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Jessica Thunander (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Jens Holm (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Yasmine Posio (V)

Elin Segerlind (V)

Håkan Svenneling (V)